

УДК 811.161.2'27.001.361

МОВНЕ ПЛАНУВАННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЯК СОЦІОЛІНГВІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ МОВНО-НАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Оксана МИХАЛЬЧУК

*Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України,
відділ мов України,
вул. М. Грушевського, 4, Київ, 01001, Україна
oktux@ukr.net*

Основи мовного планування як перспективи дієвої комунікації “влада – народ” на прикладі давніх біблейських текстів виразно показав Дж. Фішман: “Коли могутній Ксеркс (Ахашверош) захотів оповістити людей у численних округах про своє рішення вибрати нову царицю, він розіслав повідомлення по всіх кутках великої імперії, яка складалася з 127 округів. Листи були надіслані “до кожної округи письмом її, і до кожного народу – мовою його” (2009, с. 18). Цей приклад підкреслює необхідність володіння мовами (усними і писемними) і передбачає наявність в обох сторін відповідної мовної компетенції як інструмента обміну інформацією державного значення, а також свідчить про те, що принципи мовної політики тісно пов’язані з особливостями мовного середовища та мовної історії країни. Сучасні підходи в мовному плануванні передбачають аналіз мовної ситуації та інноваційних явищ, і в цих координатах – окреслення стратегій та конкретних дій. Ці підходи координують з основними соціолінгвістичними принципами мовного планування: планування законодавчого статусу мов; планування стандартизації мов; планування функціонування мов (Чередник, 2010, с. 50-51).

Розглядаючи інституційне мовне планування в контексті теорії мовного менеджменту, Г. Мацюк наголошує, що “мовний менеджмент, здійснюваний в Україні за роки незалежності, не сприяє вирішенню мовних проблем, залежить від волі провладних політичних сил, а не науковців і суспільства” (2013, с. 13). Українські реалії також свідчать про те, що сьогодні рентабельне мовне планування потребує не тільки соціолінгвістичного аналізу статистичних даних щодо мов, урахування європейських принципів та рекомендацій щодо мовного будівництва, але й моніторингу з погляду *безпеки* мовно-інформаційного простору та перспектив розвитку державного організму як структури, одним з виявів суверенності якого є національна мова.

Мета нашого дослідження – простежити стан і перспективи мовного планування в українському законодавстві і спрогнозувати його вплив на розвиток мовної ситуації та мовної свідомості суспільства. Попри те, що дві гілки мовного планування (статусне і корпусне) тісно пов’язані між собою, дослідження пов’язуємо з аналізом перспективи *статусного* мовного планування в Україні. Окресленій меті підпорядковані завдання: 1) визначити принципи мовного планування з огляду на мовну ситуацію і міжнародні зобов’язання; 2) окреслити проблеми і перспективи мовного планування в освіті та державному управлінні; 3) розглянути інформаційно-культурний простір як індикатор національного суверенітету та інформаційної безпеки. Основними методами дослідження є описовий, контекстно-ситуативний та метод корелятивного аналізу.

У статті враховуємо, що засади статусного мовного планування мають різні площини вияву: національне законодавство і міжнародні зобов'язання; соціолінгвістичну цінність мов в державному і глобальному контекстах; функціональні можливості мови; кількість мовних спільнот та груп, чисельність представників та їхня мовна компетенція. Ці площини пов'язані між собою хребтом державного організму, на базі якого слід вибудовувати концепцію мовно-національних відносин.

Принципи мовного планування в контексті мовної ситуації

Над своєрідною мовною ситуацією сучасної України тяжіють нові геополітичні реалії, які вимагають здійснювати мовнопланувальні заходи таким чином, щоб не тільки забезпечувати функціональність і розвиток національної мови та здійснювати підтримку міноританих та меншинних мов, а й убезпечити суспільство від впливу чужих ідеологій. Саме тому виникає потреба в осмисленні інноваційних підходів стосовно перспектив планування мовно-національних відносин в парадигмі етномовного простору України. Мовнопланувальні перспективи в цьому зв'язку акумульовані насамперед на інтегруючій, консолідуючій та інформаційній функціях мов. Цільове скерування статусного мовного планування пов'язане з цілісністю офіційного мовного простору як запорукою єдності національної держави; з формуванням стратегічних пріоритетів сфер використання державної мови; з визначенням місця і функцій кожної з меншинних мов з огляду на безпеку національних інтересів та мовні права представників етнічних спільнот. Інструментом для здійснення таких мовнопланувальних заходів є законодавство, що визначає статус мов та регулює функціонування мов в таких сферах суспільного життя як державне управління, освіта, інформаційний простір тощо. Закони передбачають концептуальні кроки мовного планування і дозволяють спроектувати *бажані* моделі мовної поведінки представників відповідних професійних груп (журналістів, державних службовців, суддів, освітян) та їх вплив на мовну поведінку та мовну свідомість суспільства.

Коли ми говоримо про законодавство як концепцію мовно-національних відносин всередині держави, то вирішальна роль належить статусу мов в Конституції та основному мовному законі. Проте з погляду сучасної соціолінгвістики статусне мовне планування – це не тільки односторонній процес, тобто слово закону, але й виконання закону, що включає комунікативну складову. Мовне планування в парадигмі *“громадянин – мова – держава”* координують соціолінгвістичні параметри *“мовна інтеграція”*, *“потужність мови”*, *“комунікативна зручність”*, *“мовна компетенція”*, *“мовна освіта”*, *“мовні обов'язки”* тощо. Аналіз в цьому контексті українського законодавства є спробою відшукати відповіді на практичні питання: чи достатня мовна компетенція і мовна свідомість сторін офіційного діалогу для виконання норм законів?, чи здатен державний апарат забезпечити заплановані мовні перспективи, наприклад, інформування меншинними мовами в різних сферах (державне управління, інформація про товар тощо)?; чи вистачить без корпусного розвитку кримськотатарської, гагаузької, караїмської, ромської мов їхньої потужності для повноцінного навчання і чому тоді, наприклад, в державному освітньому процесі має бути інше застосування для потужніших меншинних мов, які мають власні державні території?; чи може юрист або держслужбовець іншою, аніж державна, мовою, якою написані закони, потрактувати їх суть та забезпечити виконання без відповідного рівня мовної компетентності? Зрештою, чи може статусне мовне планування бути більш лінгвістичним і соціальним, аніж політичним?

Моделі мовнопланувальної політики завжди стикатимуться з тим, що можливість застосування мовного законодавства щодо кожної з мов буде різною. Зазвичай присутність у державі інших, крім державної (офіційної), мов не розглядається як небезпека. Однак в українських реаліях дуалізм українська – російська набув ворожого протиставлення в

політичному дискурсі упродовж століть. Ще з XVIII ст. Російська імперія розглядала українську мову як потенційну загрозу, яку треба було придушувати (Емський указ, Валуївський циркуляр), загрозу, що була символом окремішності українського народу, його правом на самостійність та власний розвиток. У роки радянської влади *відкрита форма мовної політики* щодо української мови декларувала розвиток і функціонування української мови, однак *імплицитна (прихована, неявна) мовна політика* щодо української мови була протилежною: і відповідне корпусне планування (зокрема, зближення з російською), і поступове звуження її функцій у найважливіших сферах, зокрема освіті, науці, культурі, що призводило до згорання узусу української мови та її знецінення в мовній свідомості суспільних одиниць. В протиставленні цих мов і сьогодні розгортається статусна (та й частково корпусна) боротьба. Вона генерована не в соціумі, а в політичних сферах, а предметом дискусій переважно є не самі мови, а їхній статус. Тому вирішення мовних питань в законодавстві подекуди набуває ознак політичного компромісу і не є об'єктивним ані щодо потреб громадян, ані щодо вдалого проекту для розвитку самих мов.

Прикладом такого компромісу в багатьох аспектах стала ратифікована Україною “Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин”. П. 2 Закону України “Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин” від 15 травня 2003 року визначає застосування положень Хартії щодо мов таких національних меншин України: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської” (Законодавчо-нормативні акти з питань функціонування української мови як державної, 2009, с.111). Кожну зі згаданих меншин характеризують значні відмінності та особливості на етно-структурній мапі України. Ще складнішою є етномовна карта України, бо баланс між належністю до етнічних та мовних спільнот не завжди є паритетним. Тому ратифіковані статті не завжди можуть бути рентабельно імplementовані і звіти щодо їх виконання, які періодично подаються у Венеційську комісію, часто є виявом політкоректності, аналізом стану “мовних війн” або навіть підміною понять, а то і прикладом виконавської інтенції. Необхідність виконання принципів “Європейської хартії...” щодо справді загрожених мов (кримськотатарської, гагаузької, кримчацької, караїмської, ромської), які за статусом є мовами національних меншин України і потребують підтримки та створення алгоритмів комплексного корпусного планування, відходить на задній план, залишаючи в центрі уваги соціолінгвістично потужні мови, зокрема російську, румунську, угорську, німецьку тощо. Оскільки кількісний та якісний склад етнонаціональних меншин, а також соціолінгвістична цінність мов, щодо яких взяла зобов'язання Україна, дуже різна, цілком передбачуваною є нерівномірність заходів, що стосуються підтримки цих мов.

Активність заходів щодо вивчення деяких з мов (зокрема, німецької та російської) пов'язане з місцем цих мов як міжнародних на лінгвістичній карті світу, що заохочує до вивчення й представників цих національних спільнот, й інших громадян.

“Європейська Хартія...” покликана на захист мов, а не меншин. Тому важливо, щоб реалізація законодавчих зобов'язань щодо меншинних мов була зосереджена власне на мовах, а не на національних меншинах.

Поняття етнічної і мовної ідентичностей змішані не тільки в свідомості пересічних громадян, але й часто на офіційному рівні. Наприклад, в проєкті Четвертої періодичної доповіді України про виконання Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин (обговорення відбулося в жовтні 2018 р.) в пункті про періодичні видання йшлося про російськомовну газету “Єврейські вісті (Еврейские вести)” поруч з польськомовним виданням “Дзенник Київський (Dziennik Kijowski)” чи румунськомовною газетою “Конкордія (Concordia)”. Чи є в цьому випадку державна підтримка цього видання підтримкою мов

єврейської національної меншини, якими є іврит та ідиш? Ще один приклад: за фінансової підтримки Міністерства культури України у 2018 р. видано “Тлумачний словник молдовської мови”. Питання терміна *мова* щодо молдавської меншини потребує сьогодні ретельного виваженого підходу. Адже з грудня 2013 р., коли Конституційним судом Республіки Молдова було визнано ідентичність румунської та молдавської мов, *румунська мова* є державною мовою Молдови. Чи не можуть розглядатися такі ініціативи України сусідніми державами в ракурсі, якби ми розглядали сьогодні видання, скажімо, тлумачного словника русинської, лемківської чи бойківської *мови* в сусідніх державах? Такі тенденції дають підстави вважати: реалізуючи заходи щодо меншинних мов, слід враховувати не тільки соціолінгвістичну (молдовани Одещини на відміну від молдован Чернівецької області схильні називати свою мову молдовською), але й геополітичну ситуації. Також відповідальні за мовнопланувальні заходи, що стосуються виконання Закону України “Про ратифікацію...”, мають керуватися насамперед засадами основної сутності самої Хартії – підтримка і захист *загрожених* мов. В цьому контексті мовна політика щодо меншинних мов передусім має бути зосереджена на розвитку і захисті кримськотатарської, караїмської, гагаузької мов. Щодо останньої важлива також координація дій та співпраця з Молдовою. Послідовність таких кроків породжує зацікавленість і представників цих спільнот, і мовних активістів та підштовхує до вироблення сучасних інноваційних підходів щодо збереження й вивчення міноритарних мов. Зокрема, реальним і важливим здобутком є створений в 2016 році мобільний додаток для вивчення кримськотатарської мови “Lafazan Efendi”, що дає можливість вивчати мову у веселій розважальній формі. Адже головна мета програми, як наголошує її автор Едем Асанов, – викликати інтерес до вивчення рідної мови у кримськотатарських дітей. Корпусна розбудова загрожених мов може бути правдивим шляхом виконання Хартії і підставою для розширення функціональності цих мов (в тому числі в початковій освіті) з метою збереження лінгвокультурної та етномовної ідентичності малих етносів.

Перспективи мовного планування в освіті та державному управлінні

Мовне планування в освіті визначено статусом мов і задекларовано в 10 статті КУ та ст. 7 ЗУ “Про освіту”. Узгодження цього законодавчого фундаменту лаконічно задекларовано в п.1.ст. 7 ЗУ “Про освіту”: “Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова” (Закон України “Про освіту”, 05.09.2017). Законодавча гарантія права реалізувати “шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідної національної меншини поряд із державною мовою” (Закон України “Про освіту”) дозволить представникам етномовних спільнот не тільки оволодівати стандартизованим варіантом своєї мови, але й не почуватися в своїй державі на правах “гетто” завдяки достатньому володінню державною мовою. Однак численні дискусії в публічному дискурсі щодо порядку застосування мов в освітній сфері перейшли за межу суто освітнього процесу в сферу політичних дебатів. При цьому аналіз таких соціолінгвістичних категорій, як “мовна необхідність”, “мовні обов’язки”, “мовна компетенція” і навіть “мовне виховання”, “мовна свідомість” та “мовна самоідентифікація” часто залишаються поза увагою. Відкинувши політичні та паннаціональні амбіції сусідніх держав, бачимо очевидну необхідність мовної інтеграції на засадах державної мови як одного з основних інструментів комунікативної зручності для всіх без винятку громадян. Без знання державної мови громадянин не тільки може опинитися в резервації від політично-культурного життя країни, але й ризикує втратою розуміння (здатністю розтлумачення) своїх приватних та майнових прав, таку особу легко ввести в “лінгвістичну оману” через підписання різних юридичних документів (наприклад, судових рішень, заповітів тощо), які написані державною мовою. Тому зацікавленість в якісному оволодінні державною мовою, що пропонує освітній закон,

– це насамперед соціальна зацікавленість всіх без винятку громадян. Фундаментальний смисл закону – в мовній інтеграції наймолодших громадян України в український контекст.

Мовна інтеграція через освітній процес упродовж років незалежності (зокрема, масове переведення шкіл з російською мовою навчання на українську в 90-х роках ХХ ст.) дала якісні показники щодо володіння мовою нащадками зросійщеного покоління українців. Для молодих громадян навіть в російськомовному середовищі українська мова “не проблема”. Вони на достатньому рівні володіють державною мовою. Інша річ – підвищення *престижу мови*. Володіння українською мовою і ставлення до державної мови не завжди рівноцінне в координатах мовних пріоритетів. Випадки, коли учні складають ЗНО з української мови з найвищими балами і при цьому майже не послуговуються нею в приватних комунікативних ситуаціях, не є поодинокими. Зокрема, результати опитування старшокласників м. Чернігів, проведеного С. Немировською у 2018 р. свідчать, що в цьому місті серед покоління 14-17 річних українською мовою в повсякденному вжитку послуговується лише 2 %, 4, 4 % відповіли, що спілкуються суржилом, решта визнають себе російськомовними (Масенко, 2019). Питання “як прихилити до української мови тих громадян, батьки та прабатьки яких володіли і користувалися українською мовою, та як навчити і долучити тих, які в часи СРСР і в Україні з відомих причин не мали потреби знати мову?” залишається відкритим і вимагає пошуку вузьких стежок через лабіринти мовного нігілізму та впливу іншомовного інформаційного та розважально-культурного контенту до національно-мовної свідомості громадян. Окрім необхідності зміни мовного вектора в інформаційно-розважальному просторі, важливим фактором є мовна необхідність та усвідомлення мовних обов’язків.

Один зі шляхів – запровадження в українськомовних школах мовного режиму, який, окрім власне навчального процесу, включає виховну, культурно-просвітницьку та розважальну роботу. Без подібних заходів престиж української мови в російськомовних середовищах залишатиметься незмінним. Приватні ініціативи вчителів, кураторів, класних керівників у позаурочний час і в групах соціальних мереж спілкуватися з учнями та батьками російською мовою нівелюють сутність української українськомовної школи. На жаль, за нашими спостереженнями та відгуками в соціальних мережах щодо цієї проблеми зокрема в київських школах, такі тенденції є радше типовими, аніж винятками. Якщо державницька свідомість в мовній поведінці таких освітян відсутня, важливо ініціювати певні приписи адміністративних стягнень за порушення мовного режиму навчального закладу. Важливими є *попереджувальні заходи*, в яких мовна освіта супроводжуватиметься не тільки вивченням мов, але й елементами *мовного виховання* з урахуванням статусу та соціолінгвістичної цінності мов.

Отже, перспективне бачення мовного будівництва в освіті – не тільки мова освіти, а й потреба сформувати *мовну особистість*, для якої державна мова – це не тільки мова навчання, а передусім державна мова з відповідними ціннісними характеристиками.

Якщо ставлення до мови в учнів та молодшого покоління значною мірою залежить від мовного виховання в навчальних закладах, мовної поведінки та мовної свідомості освітян, то мовне виховання та мовна поведінка старшого покоління часто зумовлені ставленням до мови чиновників, працівників офіційних установ, куди доводиться звертатися стосовно різних питань юридичного та побутового характеру.

За спостереженнями працівників ДП “Українське бюро лінгвістичних експертиз”, при початковому зверненні російською після українськомовної відповіді зацікавлена особа приблизно у 80% змінює мовний код. Разом з тим приходить усвідомлення важливості володіння українською мовою при спілкуванні з державною установою. В парадигмі *офіційна установа (службовець) – фізична особа* збереження балансу між мовною

стійкістю та мовним компромісом залежить від багатьох ситуативних і психолінгвістичних причин, які є предметом окремого аналізу. Беззаперечним з погляду мовнопланувальних перспектив залишається те, що працівник офіційної установи (наприклад, юрист чи державний службовець) не зможе компетентно трактувати закони, вести документацію тощо без належного володіння державною мовою. Саме тому необхідність мовної компетентності однозначно прописана в українському законодавстві, що стосується державної служби, зокрема Закону України “Про державну службу” (10 грудня 2015 р.). Згідно з п. 2. ст. 2 цього закону “державна мова – українська мова, якій Конституцією України надано статус мови офіційного спілкування посадових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування під час виконання посадових обов’язків, а також мови діловодства і документації цих органів та посадових осіб” (ЗУ “Про державну службу”, 10 грудня 2015). Саме це положення ставить перед працівником державної сфери питання необхідності володіння державною мовою, що передбачено вимогами (ст. 20), обов’язками державного службовця (ст. 8) і відображає основні принципи державної служби (ст. 4). Моделі мовної поведінки сучасного державного службовця в цих законодавчих умовах та мовних реаліях сьогодення обґрунтувала В. Шелудько в дисертації “Мовна особистість сучасного українського державного службовця у професійному дискурсі” (2018, с. 75-154). Попри певні особливості індивідуальної мовної поведінки та мовної свідомості представників цієї професійної групи, за умови дотримання сучасного мовного законодавства в державному управлінні, прогностичні перспективи мовної ситуації в цій сфері при ідеальній моделі мовної поведінки держслужбовців виглядають оптимістично.

Мовне планування в інформаційно-культурному просторі як індикатор національної безпеки

На принципи національного суверенітету та державності української мови має бути зорієнтована також мовнопланувальна політика в інформаційно-культурному просторі. В інших випадках в умовах глобалізації лінгвістичний імперіалізм інформаційно потужніших мов поглиблюватиме хаотизацію мовно-інформаційного простору і створюватиме нові прогалини в українськомовному контенті. Відповідно до статті 11 Закону України “Про інформацію” мова інформації визначається мовним законом, іншими законодавчими актами в цій галузі, міжнародними договорами та угодами, ратифікованими Україною (ЗУ “Про інформацію”). Серед інших законів, що стосуються питання мови та інформації, ЗУ “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні (16.11.1992), “Про телебачення і радіомовлення” (21.12.1993), “Про рекламу” (3.07.1996), “Про видавничу справу” (5.06.1997), “Про захист прав споживачів” (2.10.1992), ЗУ “Про доступ до публічної інформації” (13.01.2011) тощо.

Облаштованість мовно-інформаційного простору для меншинних етнонаціональних спільнот гарантована ст. 6 та ст. 8 ЗУ “Про національні меншини в Україні” (25.06.1992) (ЗУ “Про національні меншини в Україні”). Сьогоднішня редакція ст. 8 потребує внесення змін після ухвалення нового мовного законодавства. Окремий закон про мови етнонаціональних меншин в Україні – сподіваємося – зможе дати чіткіші відповіді щодо організації мовно-інформаційного простору цих спільнот з урахуванням мовних прав та збереження цілісності мовно-інформаційного кордону держави (мовний ландшафт, документообіг тощо).

У період відсутності відповідних мовних законів основним законодавчим інструментом залишається Конституція України. В цей час в обласних та міських радах активізувалися ініціативи щодо заборони в публічному просторі російськомовного ефіру. У вересні 2018 року Львівська обласна рада ухвалила рішення про мораторій на публічне

використання російськомовного культурного продукту на території регіону. Чи є такі ініціативи законними? Попри те, що мораторій – не закон, не підзаконний акт, а радше ініціатива, що уповільнює чи запобігає деяким видам діяльності, це питання певний час дискутувалося в соціальних мережах та деяких ЗМІ. Якщо врахувати, що з 4.11.2018 набули чинності зміни до ст. 10 ЗУ “Про телебачення та радіомовлення”, згідно з яким “передачі та/або фільми, виконані державною мовою, мають становити не менше 75 відсотків загальної тривалості передач та/або фільмів” (Закон України “Про телебачення та радіомовлення”), то з урахуванням мовного наповнення неофіційного інформаційно-культурного простору (маршрутки, ресторани, кав’ярні тощо), такі ініціативи можна сприймати як соціальноактивне сприяння виконанню відповідних вимог закону. Подібні прецеденти є водночас джерелом і наслідком мовного активізму, соціальна роль якого перебирати на себе функції держави щодо захисту державної мови в окремих сегментах. Адже, як зазначають Г. Любовець та В. Король, вказуючи на “багатогранність та поліваріативність функціонування інформаційного простору країни при зростаючій динамічності комунікаційно-медійних поцесів”, ... “методологія індикації медіа-простору України складна” (2018, с. 22). Тому ініціативи мовного планування в інформаційно-культурному просторі неможливі без задіявання громадських та приватних ініціатив, а нові геополітичні реалії “вимагають творення та зміцнення державних ідеологій” (Король та Любовець, 2018, с. 78), *мовної* – наголосимо – зокрема.

Висновки

Отже, концептуальний тип мовно-національних відносин у контексті національного законодавства має внутрішньодержавний характер. Вирішальну роль у мовнопланувальних стратегіях відіграють національна і мовна свідомість, потужність мов та мовна історія країни. Призначення державної мови в мовнопланувальній політиці – об’єднати суспільство з метою плідного порозуміння для вирішення суспільних та політичних інтересів та утвердження цілісності державного організму. Через сучасне законодавство, що визначає функціонування мов в найважливіших сферах суспільного буття (освіті, державному управлінні, телебаченні та радіомовленні тощо) мовна політика України на “мовному фронті” здатна перейти місток від споглядальності до діяльності. Нагальною необхідністю після ухвалення основного мовного закону стане внесення змін до відповідних мовних статей інших законів (“Про рекламу”, “Про права споживачів” тощо).

Статуснопланувальні стратегії щодо меншинних мов мають керуватися основним принципом європейської мовної політики, висловленим в Преамбулі до “Європейської хартії регіональних та меншинних мов”: “охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх” (Європейська Хартія..., 2012, с. 343). Основні мовнопланувальні заходи щодо меншинних мов мають фокусуватися на потребах корпусного планування загрожених мов, а також створенні якісного закону про мови етнонаціональних меншин.

Законодавство не розв’язує саме собою питання функціонування мов та проблеми мовно-національних відносин у суспільстві, а тільки окреслює напрям, яким слід рухатися для побудови конструктивного мовного діалогу *державна – народ* та встановлює стратегічні принципи мовного планування, відповідно до яких треба сформувати алгоритми забезпечення мовних прав, мовних компетентностей та комунікативної зручності.

Список покликань

1. Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин, 2012. *Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві. Збірник наукових праць*. 2012. Київ. с. 343
2. Закон України “Про державну службу” [online]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>> [Дата звернення: 20 листопада 2018].
3. Закон України “Про інформацію” [online]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>> [Дата звернення: 20 листопада 2018].
4. Закон України “Про національні меншини в Україні” [online]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/go/2494-12>> [Дата звернення: 20 листопада 2018].
5. Закон України “Про освіту” [online]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>> [Дата звернення: 20 листопада 2018].
6. Закон України “Про телебачення і радіомовлення” [online]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>> [Дата звернення: 20 листопада 2018].
7. Законодавчо-нормативні акти з питань функціонування української мови як державної, 2009. *Збірник*. Львів: Астролябія, с.111-112
8. Король В. та Любовець Г., 2018. *Комунікаційно-контентна безпека: проблематика, підходи, становлення*. Київ: Середняк Т. К.
9. Масенко, Л., 2019. Війна на мовно-культурному полі: соціологія, Марув і Зеленський. *Радіо Свобода*, [online]. Доступно: <<https://www.radiosvoboda.org/a/29822042.html>> [Дата звернення: 15 березня 2019].
10. Мацюк, Г., 2013. Розвиток теорії сучасної соціолінгвістики: формування змісту поняття “інституційний мовний менеджмент”. *Мова і суспільство*, Львів: ЛНУ ім. І. Франка. №4, с. 12-31
11. Фішман, Дж., 2009. *Не кидайте свою мову напризволяще. Приховані статусні наміри в корпуснопланувальній мовній політиці*. Переклад з англійської О. Гурц. Київ: “К.І.С”.
12. Чередник, Ю., 2010. Мовне планування як складова державної мовної політики: теоретико-методологічний аспект. *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр., 1(4)*. Д. : ДРІДУ НАДУ. с. 50 – 57.
13. Шелудько, В., 2018. *Мовна особистість сучасного українського державного службовця у професійному дискурсі*. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Інститут української мови. Київ.

References

1. European Charter for regional or minority languages, 2012. *Ecology of language and language policy in modern society. Collection of scientific works*. Kyiv. p. 343 (In Ukrainian)
2. The Law of Ukraine “About Civil Service” [online]. Available: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/stru>> [Accessed: November 20, 2018]. (In Ukrainian)
3. The Law of Ukraine “About Information” [online]. Available: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>> [Accessed: November 20, 2018]. (In Ukrainian)
4. The Law of Ukraine “About National Minorities in Ukraine” [online]. Available: <<https://zakon.rada.gov.ua/go/2494-12>> [Accessed: November 20, 2018]. (In Ukrainian)
5. The Law of Ukraine “About Education” [online]. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>> [Accessed: November 20, 2018]. (In Ukrainian)
6. The Law of Ukraine “On Television and Radio” [online]. Available: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>> [Accessed: November 20, 2018]. (In Ukrainian)
7. *Legislative and regulatory acts on the functioning of the Ukrainian language as a state language*, 2009. Collection. Lviv: Astrolibija, p.111–112. (In Ukrainian)
8. Korol', V. and Lyubovec', G., 2018. *Communication-Content Security: Problems, Approaches, Formation*. Kyiv: Serednyak T.K. (In Ukrainian)
9. Masenko, L. T., 2019. The war on the language and culture field: sociology, Maruv end Zelens'kyj. *Radio Svoboda*, [online]. Доступно: <<https://www.radiosvoboda.org/a/29822042.html>> [Дата звернення: 15 березня 2019].

10. Matsyuk, H.P., 2013. Development of the theory of modern sociolinguistics: the formation of the content of the concept “institutional language management”. *Language and society*. Lviv: LNU. 4, p.12-31. (In Ukrainian)

11. Fishman, D., 2009. *Do not drop your language to the left. Hidden status intentions in corpus-planning language policy*. Pereklad z anhlijskoji O. Gurza. Kyiv: “K.I.S.” (In Ukrainian)

12. Cherednyk, J., 2010. Language planning as a component of the state language policy: theoretical and methodological aspect. *Actual problems of public administration: collection of scientific works*, 1 (4). D.: DRIDU NADU. p. 50–57. (In Ukrainian)

13. Shelud'ko, V., 2018. *The language personality of a modern Ukrainian civil servant in a professional discourse*. PhD dissertation. Institute of the Ukrainian language. Kyiv. (In Ukrainian)

LANGUAGE PLANNING IN THE LEGISLATION AS A SOCIOLOGICAL CONCEPT OF LANGUAGE-NATIONAL RELATIONS

Oksana MYKHALCHUK

*O.O. Potebnya Institute of Linguistics, Languages of Ukraine Department
Hrushevsky 4, Kyiv, 01001 Ukraine
oknyx@ukr.net*

Background: Under the conditions of modern geopolitical reality, the necessity of comprehension of innovative approaches concerning planning of language-national relations in the paradigm of ethno-speaking space of Ukraine is growing. The essence of language policy should be focused not only on the functionality and development of national language and on the support of minority languages, but also on the protection of society from the influence of alien ideologies.

Purpose: The purpose of our research is to trace the state and perspectives of language planning in Ukrainian legislation and to predict its impact on the development of language situation and social units' language consciousness. The principles of language planning rely on the following: 1) national legislation and international obligations; 2) sociolinguistic value of languages; 3) functionalities of languages; 4) number of representatives of language communities and their language competence. They connected with each other by the spine of a state body. On this basis, we should develop the concept of language-national relations. The attention was focused on language planning perspectives, which accumulated on the integrative, consolidated and informational functions of languages.

Language planning in the “citizen – language – state” paradigm is coordinated by sociolinguistic parameters such as “language integration”, “language power”, “communicative convenience”, “language competence”, “language education”, “language duties”, etc. An analysis of Ukrainian legislation in this context is also an attempt to find answers to the questions: is it possible to create a parity language-planning model for each of the languages? can status language planning be more linguistic than political?

Results: The expediency of language planning as grounds for the integrity of the national state and the indicator of security of language rights of all ethnic communities is substantiated. The importance of the language factor in public administration, education and informational space is emphasized. The conclusion about language planning as a system of measures for the harmonization of language-national relations in society is made.

Key words: language planning, language legislation, language integration, language education, language practice, language education, language competence.

Стаття надішла до редколегії 10 червня 2019 року
Прийнята до друку 6 жовтня 2019 року